

DE HEIMANS EN THIJSSE-PRIJS VOOR JAN HERMANS

Tijdens een feestelijke bijeenkomst in de historische Koningszaal van Artis te Amsterdam, de plaats waar in 1901 de "Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging" (N.N.V.), sinds 1951 de Koninklijke N.N.V., en in 1905 de "Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland" werden opgericht, vond zaterdag 15 oktober jl. de officiële uitreiking plaats van de Heimans en Thijsse-Prijs 1988. De prijs is ditmaal toegekend aan de heer J.T. Hermans uit Linne en aan de Vereniging Das & Boom te Beek-Ubbergen.

Het betrof hier een wel zeer bijzondere uitreiking: voor het eerst in haar 32-jarige geschiedenis is deze bijzondere onderscheiding toegekend aan een Limburger: Jan Hermans, een goede en oude bekende van ons Genootschap (in 1985 ontving Jan Hermans de eerste Rector Cremers-Penning, in datzelfde jaar ingesteld door het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg bij haar 75-jarig bestaan). Jan Hermans kan een ware nazaat van Heimans en Thijsse genoemd worden. Hij weet zijn vertrouwdheid in de omgang met planten en dieren met een soortgelijke bewogenheid, gedrevenheid en geestdrift zoals Heimans en Thijsse destijds op anderen over te dragen. Zo is de veelzijdige amateur Jan Hermans ook als pleitbezorger voor natuur en landschap in Limburg zeer actief. Het natuurbeschermingswerk ziet Jan dan ook als een belangrijke levenstaak.

Voorafgaande aan de feitelijke uitreiking door dr. B.M. Lensink, voorzitter van het Bestuur van de Stichting Heimans en Thijsse-Fonds, werd door prof.dr. V. Westhoff een boeiende rede gehouden waarin de bijzondere verdiensten van de laureaat uitvoerig belicht werden. Aangezien Jan Hermans een Limburger is en bovendien een goede bekende van het Natuurhistorisch Genootschap, gaf prof. Westhoff er de voorkeur aan dat de tekst van zijn voordracht bij deze bijzondere gelegenheid ditmaal in het Natuurhistorisch Maandblad zou worden gepubliceerd (tot nu toe is dit steeds in het door Heimans en Thijsse opgerichte tijdschrift "De Levende Natuur" gebeurd). De redactie was met dit spontane aanbod uiteraard zeer verheugd en heeft gemeend bij deze prijs wat uitvoeriger te moeten stilstaan. Naast de door prof. Westhoff gehouden toespraak, die hieronder in haar geheel is afgedrukt en daarbij tevens voorzien is van een door de auteur voor deze gelegenheid samengestelde, indrukwekkende publikatie-lijst van de laureaat, treft U ook de tekst van het door Jan Hermans uitgesproken bijzondere woord van dank aan alsmede een door ondergetekende samengestelde korte historische schets van de personen waarnaar deze prijs vernoemd is.

Als afsluiting van deze huldiging vond de presentatie plaats van de mede door Jan Hermans geschreven en grotendeels door hem rijk geïllustreerde publikatie "Zeggen van Limburg", een nieuwe belangwekkende Wetenschappelijke Mededeling (nr. 189) van de K.N.N.V. waarin alle in Limburg en aangrenzende gebieden alsmede de overige in Nederland voorkomende Zeggen (het geslacht *Carex*) behandeld worden.

B.G. GRAATSMA, hoofdredakteur

Overhandiging van de Heimans en Thijsse-Prijs aan Jan Hermans door dr. B.M. Lensink (foto: B.G. Graatsma).

De in 1957 ingestelde Heimans en Thijsse-Prijs wordt toegekend aan personen die, zonder een academische studie in de biologie, de aardwetenschappen of de landbouwwetenschappen gevolgd en voltooid te hebben, zich buitengewoon verdienstelijk hebben gemaakt op het gebied van veldbiologisch onderzoek, natuurbescherming en natuurbeschermingseducatie, onder meer d.m.v. publicistische en educatieve activiteiten in de geest van Eli Heimans en Jac. P. Thijsse en zodoende hebben bijgedragen tot voortzetting van het levenswerk van Heimans en Thijsse: de bevordering van natuurstudie en natuurbescherming door het stimuleren van de algemene belangstelling voor plantengroei en dierenleven en de bodemgesteldheid van Nederland.

De prijs is vernoemd naar Eli Heimans (1861-1914) en Jac. P. Thijsse (1865-1945), onze meest vooraanstaande natuurbeschermers van het eerste uur en de grote mannen achter de natuurstudie en bovendien natuurbeleving in Nederland rond de eeuwwisseling; twee Nederlanders die hun leven hebben ingezet voor het behoud van de wezenlijke waarden van het bestaan.

Zij kunnen niet weten dat zij in een streek wonen, zoo mooi en zoo belangwekkend voor natuurliefhebbers, als er geen tweede is in ons land. Maar ook, hoeveel Nederlanders weten het well! Wisten zij het, dan zouden er hier 's zomers niet honderd, maar duizend komen uitrusten en genieten. Misschien komt dit werkje in heel veel jonge handen; dat is mogelijk en ik hoop het; want dan wordt het land om Epen van Mechelen tot Beusdal mogelijk nog eens het Nationale Park van Nederland.

E. HEIMANS
(uit: "Uit ons Krijtland", 1911)*

EEN LEVEN VOOR NATUUR EN MENS IN LIMBURG

VOORDRACHT, GEHOUDEN OP 15 OCTOBER 1988 TE AMSTERDAM,
TER GELEGENHEID VAN DE TOEKENNING VAN
DE HEIMANS EN THIJSSSE-PRIJS AAN J.T. HERMANS TE LINNE

V. WESTHOFF, Postbus 64, Groesbeek

Mijnheer de Voorzitter, Dames en Heren,

De Heimans en Thijssse-Prijs wordt toegekend aan personen, die zich in woord, geschrift, beeld en daad bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt in het kader van natuurstudie, natuureducatie en/of natuurbescherming, in de geest van Heimans en Thijssse. Van de aanvang af is het de bedoeling geweest en gebleven, die prijs uitsluitend toe te kennen aan amateurs. De vraag wat we onder een amateur dienen te verstaan, is echter niet zo gemakkelijk te beantwoorden als men wellicht zou verwachten, en de gedachten daaromtrent zijn dan ook geleidelijk gewijzigd in de loop van de 32 jaar waarin de geschiedenis van onze prijs zich heeft voltrokken. Ik kom daar straks op terug, maar ik wil de vraag wie er zoal voor deze prijs in aanmerking zijn gekomen eerst van een ander gezichtspunt benaderen.

In die zojuist genoemde 32 jaar is de prijs tot dusverre toegekend aan 31 personen. Dat die getallen bijna gelijk zijn, is toeval. Het is namelijk niet zo dat wij de prijs ieder jaar toekennen. Zulks gebeurt met hiaten van twee tot vijf jaar, en het aantal laureaten wisselt van één tot vier; slechts de eerste maal, in 1957, waren het er zes. Gaan wij nu na waarvandaan de laureaten afkomstig zijn, dan is de verrassende uitkomst als volgt: Provincie Noordholland: 14 van de 31; daarna volgt Friesland met vier uitverkorenen. Uit elk van de provincies Zeeland, Utrecht en Gelderland zijn er drie afkomstig, twee uit Zuid-Holland, één uit Groningen, één uit Overijssel, en niemand uit Limburg, Brabant en Drente. De eerste indruk die men daaruit krijgt, is: "wie het dichtst bij Amsterdam zit, warmt zich het best." Natuurlijk is dat niet geheel ten onrechte. Wanneer men vroeger de verspreidingskaartjes van insecten in Nederland bekeek, viel het op, dat de vindplaatsen van allerlei zeldzame soorten zich concentreren om Amsterdam, en dat lag niet aan die dieren, maar aan de entomologen. Dat neemt intussen niet weg, dat er ook in de provincie tal van amateurs wonen en werken die alleszins voor onze prijs in aanmerking komen. Zeker geldt dit voor Limburg. Ik laat nu zulke eminente natuurkenners als de apothekers Dumoulin en Franquinet, de arts A. de Wever, de florist M. Verstraten uit Weert, pater Wassmann, rector Cremers en pater Schmitz buiten beschouwing, om de eenvoudige reden dat de Heimans en Thijssse-Prijs in hun tijd nog niet bestond; maar daarna kwamen er toch een paar generaties met mensen als P.A. Hens, burgemeester van Valkenburg; Ir. D.C. van Schaik; de botanicus L.H. Grégoire; C. Willemse uit Treebeek, wereldvermaard kenner van Orthoptera; J.Th. ter Horst, natuurbeheerder, fotograaf en kenner van de herpetofauna; P.J. en W.M. Felder, autodidacte geologen; de vlinderkenners pater A.J. Munsters uit Steyn en A. Maassen uit Montfort; broeder Virgilius Lefeber; P.L. Marquet; Bavo Beyk; Huub Gilissen en Jan van Eyk, medewerkers van het Natuurhistorisch Museum Maastricht; broeder Arnoud, kenner van waterinsecten en tenslotte Carel Kreutz, Wim de Veen, Jan Hermans, Piet Poot en Paul Spreuwenberg. Ook de Brabander Pater Chrysanthus mag in dit verband genoemd worden. Wim de Veen heeft onlangs op andere wijze de eer gekregen die hem toekomt, en over Jan Hermans zullen we het zo meteen wel hebben. Wanneer ik hier van een zekere mate van miskenning zou mogen spreken, is die des te merkwaardiger, omdat de levens van Heimans en Thijssse daartoe generlei aanleiding geven. Thijssse is geboren in Maastricht, en Eli Heimans had zijn hart verpand aan Zuid-

Prof. V. Westhoff tijdens zijn voordracht
(foto: B.G. Graatsma).

HEIMANS EN THIJSSSE

Heimans en Thijssse bezaten beiden een aangeboren liefde voor de natuur en voor de schoonheid van het landschap. De "omgang met planten en dieren" die Heimans en Thijssse hun medemensen leerden en die resulteerde in een bijzondere verbondenheid en vertrouwdheid met de levende wezens om ons heen in al hun verscheidenheid, berustte op rechtstreekse kennis, verkregen door eigen onderzoek en eigen waarneming in de vrije levende natuur. Daarbij wisten zij die verworven kennis steeds op een zeer bijzondere wijze in woord en geschrift, in een even eenvoudige als beeldende en oorspronkelijke taal op anderen over te dragen. Het geheim van Heimans en Thijssse lag vooral in hun qua schrijffranta unieke beschrijvingen, onverbrekkelijk verbonden met de inhoud. Door hun eenvoudige en heldere manier van lesgeven wisten zij het beste te geven wat een leraar geven kan: liefde voor zijn vak, voor de natuur. Zij hebben hun leerlingen de levende natuur met kijker, potlood en schetsboek, met volle overgave en met liefde laten beleven. Zij spoorden daarbij steeds aan tot het zwerfen buiten in de vrije natuur, tot zien en ontdekken, tot beleven, tot genieten. De uitzonderlijke verdienste van Heimans en Thijssse samen ligt dan ook in de eerste plaats in het wekken van een brede belangstelling voor natuur en natuurstudie bij het Nederlandse volk. Dankzij het pionierswerk van Heimans en Thijssse nam de belangstelling voor het natuurleven en de natuurstudie in Nederland rond de eeuwwisseling sterk toe en hun werk vormde een belangrijke stimulans voor de opbloei van de beoefening van de veldbiologie in ons land. Hun ideeën omtrent de natuurstudie en popularisering daarvan waren toentertijd zeer revolutionair te noemen; er kan zelfs gesproken worden van een door